

เครือข่ายวัดพรหมราชกับการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

Network of Wat Promrat and Utility of Cultural Capital for Conservation of History and Local Wisdom Promotion

ศักดิ์ดา นาsongst¹ และศิริรัตน์ พายวัฒน์²

Sakda nasongst¹ and Sirirat paiwat²

^{1, 2} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

^{1, 2} Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

E-mail: sakda.n@nrru.ac.th¹

Corresponding E-mail: Sirirat.mnm58@gmail.com²

This article is presented in the 19th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Nakhon Phanom University, November 22, 2024

Received: October 31, 2024; Revised: January 24, 2025; Accepted: March 26, 2025

บทคัดย่อ

ความเข้มแข็งของชุมชนที่มาพร้อมกับทุนทางวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษ ไม่เพียงเสริมสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าและเอกลักษณ์ดั้งเดิม แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกให้ดียิ่งขึ้น บทความชิ้นนี้จึงต้องการศึกษาการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพรหมราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ในการใช้ทุนทางวัฒนธรรม-สังคมเพื่ออนุรักษ์ประวัติศาสตร์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดพรหมราช ผู้นำชุมชน พร้อมด้วยกลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราช และใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ร่วมกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม (Cultural and Social Capital) มาเป็นกรอบในการศึกษาปรากฏการณ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) เครือข่ายวัดพรหมราชเกิดขึ้นจากความปรารถนาและวิสัยทัศน์ของพระครูโกศลธรรมวิบูล รองเจ้าคณะอำเภอปักธงชัย เจ้าอาวาสวัดพรหมราชที่ต้องการเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรม (โบราณสถาน โบราณวัตถุ) และเครื่องมือหัตถกรรมพื้นบ้านให้คงอยู่สืบชั่วลูกชั่วหลาน จึงได้ประสานความร่วมมือกับทางผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานภาครัฐอย่างกระทรวงวัฒนธรรมในการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้วัดพรหมราชเพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ประวัติศาสตร์และองค์ความรู้พื้นถิ่น 2) การใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมในการส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเครือข่ายวัดพรหมราชปรากฏให้เห็นในสองมิติ หนึ่งคือการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพรหมราชซึ่งภายในมีการจัดแสดงแท่นหินสลัก กระโถน หม้อ ไหชนิดต่าง ๆ อาวุธโบราณ และชุดกระปุกลูกจันทน์ที่ถูกส่งทอดและค้นพบภายในชุมชนเพื่อบอกเล่าวิถีชีวิตและความเป็นมาดั้งเดิม สองคือการรวมตัวของกลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราชที่ได้นำอาหารขึ้นชื่อของชุมชนอย่างพล่าหมี่และข้าวโป่งปักธงชัยมาพัฒนาเป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) เพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; วัดพรหมราช; ทูทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม; จังหวัดนครราชสีมา

Abstract

The community strength accompanying with ancestral cultural capital can be used to Promote the proud of ancestral and local identification. Moreover, this is the significant base to develop and enhance the better community's quality of life. This research article aims to study network building and participation of Wat Promrat Community, Pak Thongchai District, Nakhon Ratchasima Province, in distributing cultural-social culture to conserve history and promote the local wisdom. This study used qualitative research which data was gathered by Non-participant Observation method and interview of key informants; including the abbot and committees of Wat Promrat, community leaders and moral women's group. The concepts community participation and cultural and social capital are the framework of phenomenon study.

The findings of research revealed that 1) the network of Wat Promrat was established by desire and vision of the abbot of Wat Promrat; Prakru (Provost) Kosonthamwiboon, the deputy primate of Pak Thongchai district. The abbot wanted to conserve the cultural heritage (archaeological site and antiquities and handicraft tools for lifelong learning. The cooperation of community leaders, people and public sector (Ministry of Culture) are important factors to establish the learning center of history and local wisdom study. 2) The cultural and social capital was applied to promote the history and local wisdom learning was categorized into 2 dimensions. Firstly, to establish the Museum of Wat Promrat which exhibit carved stone pedestal, ancient jars, pots, weapons and bowls, that found in the community to describe the old-time living. Secondly, the establishment of Moral Women' group of Wat Promrat is the way of increasing income of community by creating the famous local foods (rice noodle recipe) to be the OTOP products.

Keywords: Community participation; Wat Promrat; Cultural and Social Capital;
Nakhon Ratchasima province

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและประชากรในยุคปัจจุบันมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อความสามัคคีกลมเกลียวของประชาชนและศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย ช่วยให้ผู้คนสามารถเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างรวดเร็ว แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการแปลกแยกในกลุ่มคนที่มีความเชื่อหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดและดำรงมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ การอพยพโยกย้ายออกพื้นที่เพื่อแสวงหาโอกาส รายได้ การเลื่อนชนชั้น หรือการเปลี่ยนแปลงถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ส่งผลให้เกิดทั้งการหลอมรวมทางวัฒนธรรมที่มีมิติหลากหลายมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็อาจทำให้อัตลักษณ์พื้นเมืองถูกทำลาย เลือนหาย ตลอดจนการสูญเสียคุณค่าและเอกลักษณ์ที่

สำคัญไป ในบางพื้นที่หรือบางกลุ่มชาติพันธุ์ยังก่อให้เกิดความตึงเครียดและการประชันขันแข่งระหว่างชุดค่านิยมสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประชากรดั้งเดิมกับกลุ่มประชากรใหม่ หรือระหว่างกลุ่มผู้สูงวัยกับเยาวชนรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกเข้ามา ด้วยเหตุนี้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชุมชนจึงเริ่มถูกตั้งคำถามและถูกท้าทายจากวิกฤตการณ์เปลี่ยนแปลงนี้มากขึ้น

ท่ามกลางความตึงเครียดในการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรม ชุมชนวัดพรหมราช ตำบลตูม อำเภอปักธงชัยจังหวัดนครราชสีมา ยังคงดำรงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น ภายใต้ความร่วมมือของกลุ่มภาคีเครือข่ายวัดพรหมราช นำโดยพระพรหมวชิรนายกฯ ผู้นำชุมชน และกลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราช ที่นอกจากจะมีการจัดกิจกรรมธำรงค์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ อาทิ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีนมัสการพระธาตุ ประเพณีข้าวประดับดิน งานผ้าไหม และงานจิว ฯลฯ เพื่อให้คนในพื้นที่รวมถึงเหล่าลูกหลานที่เดินทางไปทำงานต่างถิ่นและกลับมาในช่วงเทศกาลได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งยังเป็นพื้นที่ให้ชาวบ้านได้พบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เจรจาแก้ไขความความขัดแย้งในชุมชน นอกจากนี้เครือข่ายวัดพรหมราชยังได้ดำเนินการเก็บสะสมรวบรวม เครื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน อย่างเช่น หีบอ้อยมิดัดด้ายสมุนไพร ครกมองตำข้าว เครื่องทอผ้าไหมโบราณ เครื่องบดยาสมุนไพร เครื่องไม้แปะ เครื่องสีข้าว ตลอดจนเครื่องดนตรี คัมภีร์โบราณ พระเครื่อง ที่ได้รับการส่งทอดและชุดค้นพบในพื้นที่ ก่อนที่จะนำมาจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพรหมราช เพื่อนำองค์ความรู้ที่เคยสูญหายไปจากบรรพบุรุษกลับมาได้ให้เยาวชนยุคใหม่ได้ศึกษาอีกครั้ง เฉกเช่นเดียวกับวัฒนธรรมการกินและอาหารขึ้นชื่อของชาวบ้านเองก็ถูกนำมารื้อฟื้นและเปลี่ยนรูปลักษณะใหม่เพื่อจัดจำหน่ายเป็นสินค้าโอท็อปสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทาง

ด้วยความโดดเด่นทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ รักษาทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านการสืบสานประเพณีโบราณ ผสานกับการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่อย่างเข้มแข็งและเหนียวแน่นมาใช้เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น หมู่บ้านวัดพรหมราช ตำบลตูม อำเภอปักธงชัยจังหวัดนครราชสีมา จึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งยวดที่จะศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพรหมราช รวมถึงกลวิธีในการใช้ทุนเหล่านั้นเพื่ออนุรักษ์ประวัติศาสตร์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพรหมราชในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาการใช้ทุนวัฒนธรรมและทุนทางสังคมของกลุ่มเครือข่ายวัดพรหมราชในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

เพื่อที่จะฉายภาพการสร้างเครือข่ายวัดพรหมราช และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำสองแนวคิดหลักอันประกอบด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) และแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม (Cultural and Social Capital) มาใช้เป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. *แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)* หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการพื้นฐานและการระดมทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถ และทักษะของสมาชิกเพื่อตอบสนองต่อความปรารถนาส่วนรวมและบรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนอกจากจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนแล้ว ยังทำให้เขาเหล่านั้นได้ทราบถึงกระบวนการและกลวิธีที่จะพาไปถึงฝั่งฝัน ขณะเดียวกันหากเกิดปัญหาและอุปสรรคประชาชนก็ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา [1] โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ หนึ่งความศรัทธาและความเชื่อถือว่าชุมชนมีต่อบุคคลสำคัญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือวัฒนธรรมร่วม สองความเกรงใจ หมายถึงการเคารพนับถือบุคคลที่มีเกียรติยศ ตำแหน่ง หรือตำแหน่งอันทรงเกียรติ ทำให้ชุมชนเกิดความเกรงใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สามปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยทางประวัติศาสตร์ [2]

การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เช่นกรณีของวัดที่ไม่เพียงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ของชุมชนซึ่งสามารถมาร่วมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การส่งเสริมจิตสำนึกในชุมชนโดยการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในพื้นที่วัดก็ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสร้างความรักและหวงแหนในชุมชน การส่งเสริมนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้สมาชิกชุมชนร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่ให้สะอาดและสวยงามอยู่เสมอการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ (Planning and Decision-Making) เช่น การกำหนดรูปแบบการจัดงานบุญ การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ หรือการจัดการทรัพยากรในวัด ช่วยให้สมาชิกชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ การวางแผนร่วมกันนี้ยังช่วยให้การดำเนินงานในชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่นและตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในทุกชั้นตอนนี้ เป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้แก่ชุมชน โดยเฉพาะเมื่อทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการพัฒนาชุมชน

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐการสร้างเครือข่ายมีความสำคัญต่อการพัฒนากลุ่มหรือองค์กรให้สามารถจัดการปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการสำคัญ สาม ข้อ ได้แก่ (1) การเข้าใจปัญหาและสภาพแวดล้อม (2) การสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างความเชื่อมั่น (3) การประสานผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืนและการเติบโตของเครือข่ายการสร้างเครือข่าย เป็นหนึ่งในทางออกสำคัญในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ กระบวนการก่อรูปเครือข่ายประกอบด้วยหลักการสำคัญสี่ประการ (1) การสร้างความตระหนักในปัญหาและสำนึกในการรวมตัว ใช้กลยุทธ์ความร่วมมือและการประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างการรับรู้วิสัยทัศน์และแนวทางของเครือข่าย (2) การสร้างจุดร่วมผลประโยชน์ สร้างจุดสนใจในประเด็นหลักที่เป็นศูนย์กลางเพื่อให้เกิดการรวมตัวกันอย่างมีเป้าหมายและชัดเจน (3) การแสวงหาแกนนำที่มีคุณสมบัติเหมาะสม คัดเลือกผู้เล่นหลักที่มีความสามารถและคุณสมบัติเหมาะสม เพื่อผลักดันการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านนโยบาย การสร้างกระแสสังคม และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (4) การสร้างแนวร่วมและสมาชิกของเครือข่าย เพิ่มปริมาณและคุณภาพของสมาชิกเครือข่ายให้กว้างขวาง โดยดึงกลุ่มและองค์กรที่มีคุณภาพเข้าร่วม [3]

2. *แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม (Cultural and Social Capital)* ทุนคือทรัพยากรหรือสิ่งที่บุคคลหรือองค์กรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างความได้เปรียบและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนถึงผลประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ในอนาคต โดยปิแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu, 1968,

p. 16-24) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้จัดแบ่งทุนออกเป็นสามประเภท ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) หมายถึงเงินหรือทรัพย์สินที่เปลี่ยนเป็นเงินได้โดยตรง ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) และทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งทุนสองอย่างหลังเป็นหลักที่สำคัญที่จะช่วยอธิบายปรากฏการณ์ของชุมชนวัดพรหมราชได้ดียิ่งขึ้น

ทุนทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งย่อยออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ หนึ่งทุนทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (Embodied State) มันคือลักษณะนิสัยทางจิตใจและร่างกายที่ผ่านกระบวนการสะสมความรู้และทักษะมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นความสามารถหรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้น โดยการที่คนหนึ่งจะถือครองทุนประเภทนี้ต้องอาศัยการทุ่มเท ฝึกฝนและเสียสละทั้งทางด้านเวลาและพลังงานอย่างหนักหน่วง ทำให้ทุนประเภทนี้ไม่สามารถถ่ายทอดหรือส่งต่อได้อย่างทันที เพราะนอกจากจะมีความเป็นนามธรรมสูงยังต้องอาศัยการเรียนรู้และฝึกฝนเป็นเวลานาน บ่อยครั้งทุนดังกล่าวจึงต้องสูญหายหรือตายไปพร้อมกับผู้ใช้ทุน กระนั้นทุนทางวัฒนธรรมเช่นนี้ก็สามารถมีอิทธิพลเชิงสัญลักษณ์ แม้จะไม่ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนเหมือนทุนทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงมีมูลค่าที่สำคัญในบริบทสังคม เนื่องจากการมีทักษะฝีมือบางอย่างมักได้รับการยกย่องและชื่นชมจากผู้คนในสังคม ยกตัวอย่างเช่น พวกยอดฝีมือด้านงานช่าง งานไม้ จิตรกร หรือผู้ออกแบบศิลปะด้านต่าง ๆ เป็นต้น สองทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบของวัตถุ (Objectified State) หรือสิ่งของทางวัฒนธรรมเช่น ภาพวาด หนังสือ เครื่องมือหัตถกรรม วัตถุโบราณ ซึ่งสามารถจับต้องเป็นรูปธรรม แลกเปลี่ยนมีมูลค่าได้ และโอนถ่ายกรรมสิทธิ์การครอบครองไปยังชนรุ่นหลังได้ ทุนประเภทนี้จึงมีความคาบเกี่ยวกับการเป็นทางเศรษฐกิจอยู่ในตัว เพราะหากมีการบริหารจัดการที่ดีสามารถแปลงเป็นสินทรัพย์ เงิน หรือปัจจัยการผลิตได้ และสุดท้ายทุนทางวัฒนธรรมเชิงสถาบัน (Institutionalized State) คือทุนที่อยู่ในรูปของการรับรองทางสถาบัน เช่น วุฒิการศึกษา ประกาศนียบัตร ซึ่งสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บุคคลในสังคม

ทุนทางสังคมหมายถึงความสมัครสมานกลมเกลียวกันของคนในชุมชน สังคม หรือประเทศ เกิดได้จากการรักษาเครือข่าย การให้การยอมรับซึ่งกันและกัน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนทั้งในรูปแบบของวัตถุ เช่น เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ และรูปแบบสัญลักษณ์ เช่น การมีไมตรีจิต การไถ่ถาม การแสดงความเสียใจ เป็นต้น ความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลที่เกิดขึ้นมาอาจมีการจัดตั้งเป็นสถาบัน (แบบทางการและไม่เป็นทางการ) เช่น ชื่อวงศ์ตระกูลหรือครอบครัว กลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียน สมาคม กลุ่มภาคีเครือข่าย และพรรคการเมือง เป็นต้น โดยชุดการกระทำของสถาบันเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหล่อหลอมและสื่อสารให้สมาชิกมีทิศทางหรือความเห็นที่สอดคล้องกัน ซึ่งหากกลุ่มเครือข่ายใดมีจำนวนสมาชิกมากก็แปรผันตามผลรวมของทุนประเภทอื่น ๆ ที่พวกเขาถือครองอย่างเช่น ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ที่สูงขึ้นตามไปด้วย ส่งผลให้สถาบันทางสังคมนี้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามปฏิบัติการของการสร้างความเป็นหนึ่งไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่ต้องอาศัยการกระทำที่ต่อเนื่องเป็นเวลาของสมาชิกในกลุ่มเพื่อสร้างพันธะที่ยั่งยืน ผ่านการพูดคุย แลกเปลี่ยนสิ่งของ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับร่วมกันมิใช่เกิดขึ้นเพียงไม่กี่ครั้งแล้วสูญหาย ซึ่งหากปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นนี้มีมากเท่าไรยิ่งช่วยเสริมกำลังให้แก่กลุ่มมีความแข็งแกร่งมากขึ้นเท่านั้น ต่อมาเมื่อกลุ่มมีความตั้งมั่นทุกกลุ่มมักมีการเลือกตัวแทนกลุ่มทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือมีทั้งที่เป็นบุคคลคนเดียวหรือเป็นหมู่คณะเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ระดมทรัพยากร ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น [4]

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความชิ้นนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็นสองวิธีดังนี้

1. *การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview)* กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ประกอบ (1) พระครูโกศลธรรมวิบูล รองเจ้าคณะอำเภอปักธงชัย เจ้าอาวาสวัดพรหมราช ผู้เป็นแกนนำชาวบ้านในการรวบรวมวัตถุโบราณ เครื่องมือหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑวัดพรหมราช (2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านพรหมราช ตำบลตูม อำเภอปักธงชัยจังหวัดนครราชสีมา และ (3) กลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราชที่รวมกลุ่มจัดทำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและข้าวโป่งปักธงชัยให้กลายเป็นสินค้าโอท็อป

2. *การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)* โดยกลุ่มผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนวัดพรหมราชเพื่อสังเกตการณ์ทั้งในส่วนของการศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑของเจ้าอาวาส และชาวบ้าน รวมถึงศึกษากระบวนการจัดทำผ้าไหมและข้าวโป่งของกลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราช ในวันที่ 1-3 กันยายน 2567 และในวันที่ 26-29 กันยายน 2567

ผลการวิจัย

บทความเรื่อง “เครือข่ายวัดพรหมราชกับการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น” ได้แบ่งข้อมูลการนำเสนอผลการศึกษาดูงานออกเป็นสองส่วน โดยเริ่มจากการอธิบายความเป็นมาของการสร้างกลุ่มเครือข่ายวัดพรหมราช อันเนื่องมาจากแรงปรารถนาอันแรงกล้าของคนในท้องถิ่นที่ต้องการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนให้ดำรงอยู่สืบไป ขณะเดียวกันก็ต้องการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สายตาสาธารณชน ผ่านการจัดตั้งพิพิธภัณฑและสร้างแบรนด์สินค้าโอท็อป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จุดกำเนิดและพัฒนาการความร่วมมือของเครือข่ายวัดพรหมราช

ชุมชนวัดพรหมราชเป็นชุมชนดั้งเดิมที่บรรพบุรุษชาวมอญอพยพมาจากบริเวณตอนกลางของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่สมัยอยุธยา และได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทางตอนใต้ของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในปัจจุบันคือพื้นที่บริเวณตำบลตูม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยชื่อบ้านพรหมราชมีที่มาจากชายคนหนึ่งที่มีนามว่า “พรม” หรือ พระพรมผู้ชำนาญด้านการเทศน์แหล่มาหาชาติกัณฑ์มหาพรหม จนได้รับสมญานามในสมัยนั้นว่า “พรมมหาพรหม” แต่เมื่อครั้งลาเพศบรรพชิตแล้ว นายพรมได้เข้าไปตั้งหลักปักฐานประกอบอาชีพอยู่บริเวณเขตพื้นชุมชนในปัจจุบันก่อนที่จะอีกไม่นานชาวบ้านคนอื่น ๆ จะหลั่งไหลเข้าอยู่รวมกลุ่มเป็นปึกแผ่น คนทั้งหลายจึงเรียกชื่อบ้านนั้นว่า บ้านพรมมหาพรหมครั้งกาลล่วงมาภาษาพูดค่อย ๆ เปลี่ยนไป จึงกลายเป็น “พรหมราช” ดังที่เรียกกันอยู่ทุกวันนี้ [5]

ชุมชนวัดพรหมราชเป็นหมู่บ้านที่รุ่มรวยไปด้วยวัฒนธรรม วิถีชีวิตและเครื่องใช้ในครัวเรือนที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ที่ถูกส่งทอดมาจากบรรพบุรุษ อาทิ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ประเพณีเข้าพรรษาออกพรรษา ประเพณีบายศรีสู่ขวัญข้าว ประเพณีแห่นางแมว ผ้าไหมลายทางกระบอก ผัดไหมโคราช ข้าวหลามนกออก เป็นต้น แต่ปัจจุบันประเพณีวัฒนธรรมและค่านิยมบางอย่างได้เริ่มเลือนลางหายไป เพราะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่ทำให้วิถีชีวิตชาวบ้านไม่เหมือนเดิม คนรุ่นใหม่จึงขาดโอกาสในการสืบสานและเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณของชุมชน อันเป็นตัวอย่างสำคัญที่คอยเรียงร้อยจิตใจและความสามัคคีของผู้คนในพื้นที่เข้าไว้ด้วยกัน

จุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายวัดพรหมราชด้านหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาความการผูกครองทางวัฒนธรรม และการหลงลืมอัตลักษณ์ของเยาวชนรุ่นใหม่ อีกด้านก็เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน พระพรหมวชิรนายกอดีตเจ้าอาวาสวัดพรหมราช จึงได้ริเริ่มชักชวนชาวบ้านและขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งสถาบันการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัดพรหมราชสำหรับใช้เป็นพื้นที่ ศูนย์กลางการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงฝึกฝนทักษะอาชีพที่เหมาะสมกับชุมชน โดยมีภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนสนับสนุน ประกอบด้วย (1) ตัวแทนผู้นำทางศาสนาหรือพระ ได้แก่ พระพรหมวชิรนายก เจ้าอาวาสวัดพระนารายณ์มหาราช วรวิหาร เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา และพระครูโกศลธรรมวิบูล รองเจ้าคณะอำเภอปักธงชัย เจ้าอาวาสวัดพรหมราช โดยทั้งสองท่านเป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกเขียนโครงการก่อตั้งพิพิธภัณฑวัดพรหมราชขึ้นมา พร้อมทั้งเก็บรวบรวมวัตถุโบราณ เครื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องสังคโลก พระเครื่อง คัมภีร์ใบลาน ตลับยาโบราณ เครื่องดนตรีพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ทั้งยังเป็นผู้ประสานงานชุมชนในการจัดงานประเพณีประจำปี ไม่ว่าจะเป็น บุญบั้งไฟ ลอยกระทง สงกรานต์ บุญข้าวประดับดิน ฯลฯ

(2) ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ไม่เพียงทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสาร และขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการพัฒนา และจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังร่วมกันบริจาควัตถุโบราณและสิ่งของจำเป็นเพื่อใช้ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑวัดพรหมราช ตลอดจนมีส่วนร่วมในการบำรุงศาสนาและดูแลพิพิธภัณฑอย่างเต็มที่ [6]

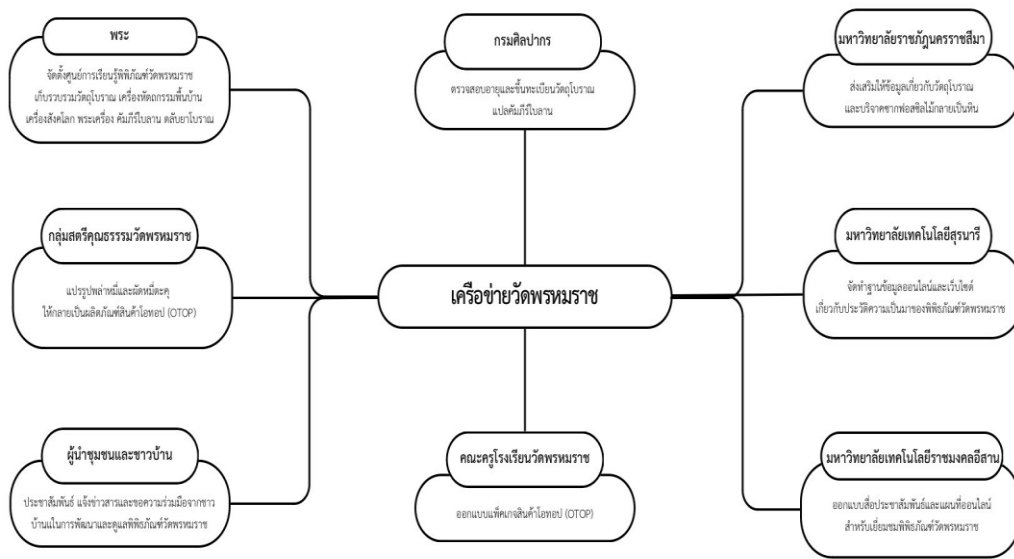
(3) กลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราชจัดตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2563 นำโดยแม่น้อย ร้อยฉิมพลี ที่ได้ร่วมกับสมาชิกจำนวน 10 คน ในการแปรอาหารประจำวัน ได้แก่ พลาหมี่และผัดหมี่ตะคุ ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อปที่จัดจำหน่ายทั่วประเทศ

(4) คณะครูจากโรงเรียนวัดพรหมราช ที่ช่วยในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า (Package) พลาหมี่โคราช ให้แก่กลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราช [7]

(5) สถาบันการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้เข้ามาช่วยพัฒนาในด้านการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์และเว็บไซต์เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของพิพิธภัณฑวัดพรหมราช นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานยังมีส่วนสำคัญในการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์และจัดทำแผนที่เยี่ยมชมพิพิธภัณฑและชุมชนพรหมราชในรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้คนที่อยู่ห่างไกลสามารถเข้าถึงและเยี่ยมชมได้อย่างสะดวก รวมถึงการออกแบบแบรนด์โลโก้สินค้าโอท็อปของกลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราช ในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาได้ส่งเสริมในเรื่องของการให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุโบราณต่าง ๆ ที่ถูกขุดค้นพบในชุมชน และบริจาคซากฟอสซิลไม้กลายเป็นหินเพื่อเพิ่มความน่าสนใจแก่ตัวพิพิธภัณฑ

(6) กรมศิลปากรมีบทบาทในการตรวจสอบอายุและขึ้นทะเบียนวัตถุโบราณที่ค้นพบในชุมชน พร้อมทั้งให้คำแนะนำด้านการเก็บรักษาและบำรุงรักษาวัตถุโบราณอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมถึงดำเนินการแปลคัมภีร์ใบลาน เพื่อธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนวัดพรหมราชเกิดจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมแรงร่วมใจจากชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์และบุคลากรในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือด้านเทคนิคและวิทยาการสมัยใหม่จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ภายในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อทำการการจัดเก็บฐานข้อมูลออนไลน์และเผยแพร่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากกรมศิลปากรในการตรวจสอบและยืนยันความน่าเชื่อถือของวัตถุโบราณ ทำให้การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเป็นไปอย่างยั่งยืน [8]

ภาพที่ 1 เครือข่ายความร่วมมือวัดพรหมราช

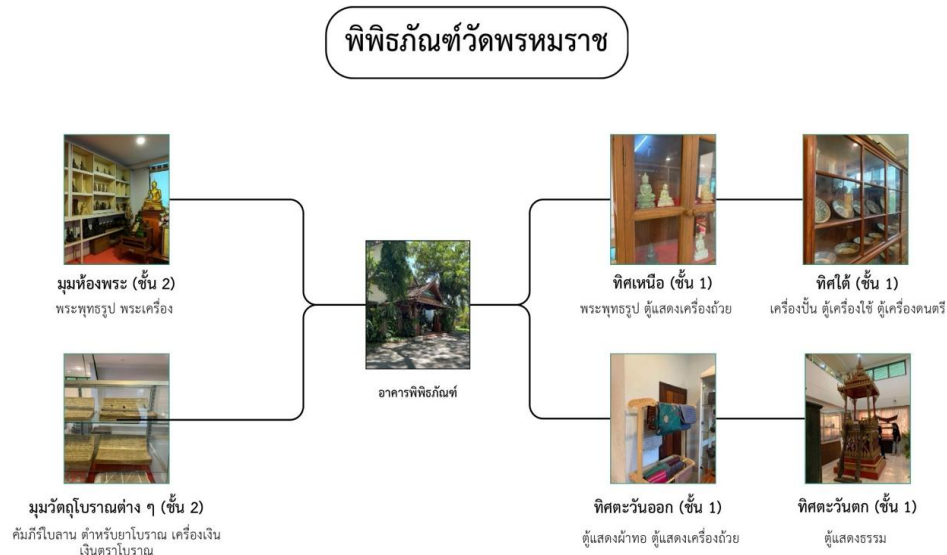
พิพิธภัณฑ์และสินค้าโอท็อปกับการใช้ทุนวัฒนธรรม-สังคมในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

เครือข่ายของวัดพรหมราชที่เข้มแข็งในปัจจุบันล้วนมีรากฐานสำคัญมาจากทุนทางสังคมดั้งเดิมของคนในชุมชน ซึ่งมาจากความร่วมมือและความสามัคคีในการธำรงบำรุงรักษาศาสนา การบริจาคสิ่งของและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นและการร่วมแรงร่วมใจของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การขับเคลื่อนชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว จำเป็นต้องใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นเครื่องมือในการสร้างจุดเด่น โดยนำเสนอผ่านพิพิธภัณฑ์และสินค้าโอท็อปที่สะท้อนอัตลักษณ์และความงดงามของวัฒนธรรมชุมชนพรหมราช

พิพิธภัณฑ์วัดพรหมราชก่อตั้งขึ้นในปี 2530 เดิมอาคารจัดแสดงถูกใช้เป็นทั้งพิพิธภัณฑ์และห้องสมุดร่วมกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 ได้มีการสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์หลังใหม่ขึ้น มีลักษณะเป็นอาคารสองชั้นที่แบ่งพื้นที่จัดแสดงอย่างเป็นสัดส่วน เพื่อให้ผู้เข้าชมสามารถชื่นชมสิ่งของและวัตถุโบราณได้อย่างครบถ้วน ชั้นแรกของอาคารแบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก เริ่มจากทิศเหนือคือพื้นที่จัดแสดงพระพุทธรูป เครื่องถ้วย เครื่องเบญจรงค์ เครื่องลายคราม ตะเกียง กระโถน กระปุก และกลอง ถัดมาในฝั่งทิศตะวันตกซึ่งจัดแสดงหน้าบัน เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยน้ำชา วัตถุหินทราย แผ่นหินทราย อาวุธ และหีบอ้อย ส่วนทิศตะวันออกแสดงผ้าทอ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องถ้วย และตู้แสดงโลหะ ปิดท้ายด้วยทิศใต้ที่จัดแสดงเครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ เครื่องดนตรี และสัตว์สตัฟฟ์ เช่น เสือลายเมฆ นกเงือก และรังต่อ [9]

ส่วนชั้นที่สองของพิพิธภัณฑ์ประกอบด้วยสองส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนแรกที่จัดแสดงพระเครื่องและพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง และเป็นที่สักการะของปวงชนชาวไทยทั้งที่ได้รับความจากหน่วยงานราชการอื่น และที่ได้จากการขุดค้นพบในพื้นที่ ขณะส่วนถัดมาจัดแสดงวัตถุโบราณต่าง ๆ เช่น คัมภีร์โบราณ ตลับยาโบราณ เงินตราโบราณ เอกสารโบราณ แผ่นหินสลัก เขียนหมาก หอย และเครื่องปั้นดินเผา สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงวิถีชีวิตและความเชื่อที่สืบทอดกันมาในอดีต ด้วยการผสมผสานทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญ พิพิธภัณฑ์วัดพรหมราชจึงกลายเป็นสถานที่แห่งความทรงจำและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และชื่นชม ในแต่ละปีพิพิธภัณฑ์

วัดพรหมราชได้รับความสนใจจากประชาชนจำนวนมาก ทั้งในนามส่วนบุคคลและในนามองค์กรต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานราชการ ตลอดจนภาคเอกชนที่เข้ามาศึกษาดูงาน เฉลี่ยรวมประมาณ 1,000 คนต่อปี การหลั่งไหลเข้ามาของผู้เยี่ยมชมเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้และอาชีพให้แก่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบวัดพรหมราช

ภาพที่ 2 โครงสร้างการจัดแสดงโบราณวัตถุและหัตถกรรมพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์วัดพรหมราช

องค์ความรู้เกี่ยวกับกรรมวิธีการผลิตเส้นหมี่โคราชเป็นทุนทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนพรหมราช (รวมถึงในหลายพื้นที่ในจังหวัดโคราช) ต่างก็ทราบกันดี และมักร่วมกันจัดทำเพื่อใช้ประกอบอาหารโดยเฉพาะผัดหมี่โคราชอันเป็นเมนูท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมาในช่วงเทศกาลหรือวาระโอกาสสำคัญต่าง ๆ อาทิ งานอุปสมบท งานทอดกฐิน งานมงคลสมรส เป็นต้น เพื่อให้แขกผู้มีเกียรติทั้งคนในพื้นที่และต่างจังหวัดได้ลิ้มลอง แต่สิ่งที่โดดเด่นไปกว่านั้นคือกลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราช นำโดยแม่บุญน้อย ร้อยฉิมพลี และคณะกลุ่มแม่บ้าน ได้พัฒนารูปแบบและเปลี่ยนแปลงวิธีการรับประทานอาหารผัดหมี่โคราช ซึ่งโดยปกติต้องอาศัยกระบวนการทำให้สุกด้วยการผัดและปรุงรสด้วยเต้าเจี้ยว ซีอิ๊วดำ พริกป่น (และน้ำมะขามเปียก) คล้ายคลึงกับผัดไทยของภาคกลาง ให้กลายเป็น “พลาหมี่” ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการนำเส้นหมี่มาคลุกเคล้ากับเครื่องยารสจัดจ้าน ได้แก่ มะนาว พริกหอมแดง ใบสะระแหน่ น้ำปลา และน้ำปลาร้า จนเกิดรสชาติที่เผ็ดแซบและแปลกใหม่ นอกจากนี้ บรรพบุรุษยังได้รับการออกแบบให้ตอบโจทย์ความต้องการของคนยุคใหม่มากขึ้น โดยจากเดิมที่จำหน่ายเป็นห่อใหญ่สำหรับการรับประทานร่วมกันหลายคน ปรับให้มีขนาดเล็กลง เหมาะแก่การรับประทานคนเดียว คล้ายบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่มาพร้อมกับเครื่องปรุงครบชุด โดยพลาหมี่โคราชมียี่ห้อด้วยกันสองรสชาติ หนึ่งรสดั้งเดิมไม่ใส่ปลาร้า กับรสใหม่รสปลาร้า

การปรับปรุงผลิตภัณฑ์พลาหมี่โคราครั้งนี้ได้สร้างความพึงพอใจและการตอบรับที่ดีจากผู้บริโภคทั้งในจังหวัดนครราชสีมาและจากจังหวัดอื่น ๆ ด้วยเหตุผลที่มีความสะดวกและง่ายต่อการรับประทาน ผู้บริโภคสามารถเตรียมเมนูพลาหมี่โคราชได้รวดเร็วและไม่ยุ่งยาก ปัจจุบันยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เส้นพลาหมี่โคราชเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 100 ซองต่อเดือน สร้างรายได้ให้กับกลุ่มราว ๆ 5,000 บาทต่อเดือน รายได้ส่วนนี้ยังช่วยสนับสนุนกิจกรรมภายในชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้รับ

โอกาสเข้าร่วมมหกรรมงานจัดแสดงสินค้าต่าง ๆ เช่น งานผ้าไหมปักธงชัย, ฟาร์มจิมทอมป์สัน, ตลาดเมย์แฟร์ และศูนย์การแสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านทางรายการโทรทัศน์ เช่น รายการสะกิดข้าว ทางช่อง 3 ที่ได้เสนอเรื่องราวของชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านทำให้ผู้คนทั่วประเทศได้รู้จักพลาหมี่โคราชของชุมชนวัดพรหมราชมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์พลาหมี่

ภาพที่ 4 ยาพลาหมี่

สรุปผลการวิจัย

การใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนวัดพรหมราชในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏให้เห็นผ่านสองมิติหลัก ได้แก่ หนึ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในชุมชนนำโดยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครู และกลุ่มแม่บ้านฯ ที่ต้องการรื้อฟื้นขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น รวมถึงปรารถนาที่จะเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ ข้าวของเครื่องใช้โบราณให้เยาวชนรุ่นหลังได้สืบทอดและเรียนรู้รากเหง้าของตนต่อไป ขณะเดียวกันก็ได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันทางการศึกษาภายในจังหวัดนครราชสีมา อาทิ กรมศิลปากร มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ช่วยจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ และยกระดับความน่าเชื่อถือและน่าดึงดูดให้แก่ตัวพิพิธภัณฑ์และสินค้าโอท็อปของชุมชนสองการเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่สายตาสาธารณชน ผ่านการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์วัดพรหมราช เพื่อจัดแสดงวัตถุโบราณ เครื่องมือหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องดนตรีโบราณ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทุนทางวัฒนธรรมการกินให้อยู่ในรูปแบบของสินค้าโอท็อป เช่น การพลิกโฉมวิธีการรับประทานเส้นหมี่โคราชแบบดั้งเดิมที่นิยมทานแบบผัด ให้กลายเป็นพลาหมี่ที่จัดจำหน่ายในซองขนาดเล็กสามารถทานได้ง่ายสะดวก รวดเร็วตอบโจทย์ต่อการบริโภคสมัยใหม่และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐควรช่วยส่งเสริมและออกแบบผลิตภัณฑ์พลาหมี่ให้มีความน่าสนใจและทันสมัยยิ่งขึ้น
2. หน่วยงานภาครัฐและสถาบันทางการศึกษาควรช่วยสร้างหรือพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าโอท็อปในรูปแบบออนไลน์ให้กับกลุ่มสตรีคุณธรรมวัดพรหมราช
3. กรมศิลปากรหรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมาควรจัดอบรมมัคคุเทศก์ให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะการแสดงออกและเพิ่มพูนความรู้ในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ชุมชนให้นักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- [1] ณัฐพล อัครวิเศษศิริกุล. (2560). กระบวนแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟ จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [2] สรินาถ เรืองชีวิน. (2542). แนวทางแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัย กรณีศึกษาชุมชนบ้านสงขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [3] สิงห์ วุฒิชิมภู. (2558). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการศึกษาและอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี บ้านวังหาด ตำบลตลิ่งชัน อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [4] Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- [5] วัดพรหมราช. (ม.ป.ป). *ประวัติและความเป็นมาของวัดพรหมราช*.
- [6] นางนที สังฆรักษ์. (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 กันยายน 2567)
- [7] นางน้อย ร้อยฉิมพลี. (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 กันยายน 2567)
- [8] นางหลงอยู่ อิมพรหมราช. (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 กันยายน 2567)
- [9] พระครูโกศลธรรมวิบูล รองเจ้าคณะอำเภอบึงโขงพยัญ เจ้าอาวาสวัดพรหมราช. (การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 กันยายน 2567)